

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Oslo, 30. mai 2016

Vår ref.
66369/HS04

Deres ref.
16/1927-

Innspill til stortingsmeldingen om kvalitet i høyere utdanning

Arbeidsgiverforeningen Spekter takker for invitasjonen til å komme med innspill til arbeidet med stortingsmeldingen om kvalitet i høyere utdanning.

Universitetene og høyskolene er en svært viktig del av det norske kompetansesystemet. Arbeidslivet er avhengig av at det utdannes kandidater med god og relevant kompetanse på ulike nivåer innenfor en lang rekke fagfelt. Arbeidslivets behov knytter seg også til god og relevant videreutdanning og muligheter for fleksibel utdanning der det er mulig å kombinere utdanning og arbeid.

Samfunnet og den enkelte student investerer store ressurser i utdanning. Det er om lag 250 000 studenter i høyere utdanning. For den enkelte student må disse investeringene sikre gode og relevante jobber. Samfunns- og arbeidsliv forventer at det utdannes gode kandidater med relevant kompetanse og at det legges et viktig grunnlag for fremtidig verdiskaping og innovasjon. Universitetene og høyskolene skal levere både utdanning, forskning og formidling med høy kvalitet og relevans.

Forventningene til høyere utdanning er derfor høye, og de skal være høye. I det store bildet er det mye bra i høyere utdanning, og innenfor mange områder holder både utdanning og forskning høyt internasjonal nivå.

Når Spekter nå velger å komme med et innspill til stortingsmeldingen om kvalitet, så er det allikevel fordi vi mener at det eksisterer betydelige potensialer for forbedring i høyere utdanning. Disse er beskrevet nedenfor, sammen med forslag til tiltaksområder som vi mener stortingsmeldingen bør rette oppmerksomhet mot.

Vi vet ikke nok om kvaliteten i høyere utdanning, men vi vet at den er ujevn

Det er krevende å gi en entydig og presis definisjon av utdanningskvalitet, og det er generelt sett for lite kunnskap om kvalitet, særlig i høyere utdanning. Kvalitetsbegrepet omfatter mye i selve utdanningene, og det omfatter ikke minst at utdanningene skal fylle et behov i samfunns- og arbeidsliv. Relevans er en viktig faktor i kvalitetsbegrepet.

Det er relativt godt dokumentert at det er for store forskjeller i karakterpraksis, det er for høyt frafall, for mange velger å skifte studium og det er variabel arbeidslivsrelevans. Dette er indikasjoner på at kvaliteten bør løftes og at kvaliteten varierer for mye mellom studier og institusjoner.

Dette er både et nasjonalt og institusjonelt ansvar. Forskjeller i kvalitet må synliggjøres både for studenter og arbeidsliv, og være en viktig faktor for institusjonenes arbeid med kvalitetsforbedring.

De senere årene har mange institusjoner satset tungt på utbygging av master- og doktorgradsprogrammer. Slike programmer kan gi økt status både for institusjonen og det akademiske personalet, samtidig som det ofte har vært ledd i en del institusjoners ønske om å bli akkreditert som universitet.

Et spørsmål som ikke er tilfredsstillende besvart er om denne utviklingen har forskjøvet ressurser fra bachelorutdanningene og til de nye satsingene, noe som eventuelt kan gå ut over kvaliteten i bachelorutdanningene.

- *Spekter mener det må arbeides mer systematisk for å kartlegge og belyse kvalitetsaspektet knyttet til høyere utdanning.*
- *Spekter støtter utviklingen og innføringen av nasjonale deleksamener i en rekke studier, og ønsker at denne ordningen bygges ytterligere ut.*
- *Spekter mener at satsingen på master- og doktorgradsprogrammer må evalueres med tanke på hvilke positive og negative konsekvenser det har hatt særlig for de profesjonsorienterte bachelorutdanningene.*

Relevans må bli en viktigere del av institusjonenes kvalitetsarbeid

Samfunns- og arbeidsliv har store forventninger til at universiteter og høyskoler bidrar til at det utdannes kandidater med kompetanse i tråd med arbeidslivets behov, og i et antall som også i grovt samstemmer med behovet.

Flere kandidatundersøkelser viser ulik tilpasning til arbeidsmarkedet for ulike studier. Det kan ikke forventes at alle studier skal ha et likt arbeidsmarkedsutfall. Men det må legges større vekt på kunnskap om dette, ikke minst med tanke på de som skal ta sine utdanningsvalg.

- *Spekter mener at institusjonene i større grad gjennom sine kvalitetssystemer må synliggjøre arbeidet med relevans gjennom aktiviteter rettet mot studenter, ferdige kandidater og arbeidsliv.*

Mange studier har mye praksis, men praksis må følges opp bedre fra institusjonenes side

Spekter organiserer alle landets helseforetak som alle har en lovpålagt plikt til å være praksisarena for en lang rekke helsefaglige profesjonsutdanninger. Det avsettes store ressurser til dette arbeidet.

Gjennom Spekters kontakt med helseforetakene har vi fått tilbakemeldinger som omhandler foretakenes kontakt og samarbeid med utdanningsinstitusjonene. I mange tilfeller fungerer dette bra, mens det i andre tilfeller er betydelige utfordringer.

Ofte oppfattes det å være for dårlig oppfølging av studentene fra institusjonenes side når studentene er i praksis, og det er ofte for dårlig sammenheng mellom det studentene lærer i teoridelen og i praksis. Ansvar for denne helheten tilligger utdanningsinstitusjonen, som gjennom et tett samarbeid med praksissted og oppfølging av studenter i praksis sørger for sammenheng i læringsutbyttet og at helheten ivaretas. Dette ansvaret ivaretas ikke alltid like godt.

Samtidig som praksisstedet også har ansvar for god kvalitet og god veiledning, så ligger ikke hele svaret på god praksis her. Gjennom prosjektet «Kvalitet i praksisstudier», som nylig er avsluttet, er det fremkommet forslag til områder for forbedring og til kvalitetsindikatorer. Det er flere gode forslag fra dette arbeidet, men Spekter mener det i for liten grad er vektlagt det ansvar utdanningsinstitusjonene har for helheten i utdanningsløpet og deres oppfølging av studenter i praksis.

Et eksempel er at rapporten ønsker obligatorisk videreutdanning av praksisveiledere. Her foreslås det et «nivå» på dette med 10 studiepoeng, uten at man er tydelige på kompetansekravene eller anerkjenner den realkompetansen mange besitter. Samtidig er krav til kompetanse hos kontaktlærere fra institusjonen vagt beskrevet og den oppfølging disse bør ha ansvaret for overfor studenten.

- *Spekter mener at praksis i studiene er et felles ansvar som må ledsages av gode og forpliktende samarbeidsavtaler. Studenten må oppleve en helhet som består av sammenheng mellom læringsutbyttet i teori- og praksisdeler, god oppfølging fra kontaktlærere og god veiledning på praksisstedet.*

Utdanningsaktiviteter må få økt status ved de høyere utdanningsinstitusjonene

Utdanningsinstitusjonene har tre sentrale oppdrag, utdanning, forskning og formidling. I hovedsak er karriereløpene og status til ansatte i sektoren knyttet til forskning og akademiske prestasjoner. Dette medfører at utdanningsaktiviteter ikke i tilstrekkelig grad er meritterende, og det er i for stor grad opp til den enkelte lærer hvordan kvaliteten i utdanningsaktivitetene ivaretas.

Kvalitetsreformen har ikke lyktes i å gi studentene særlig bedre oppfølging under studiene. På mange studier må studentene følges opp bedre, det må stilles høyere forventninger til

studentene og ambisjonene og læringstrykket må økes. Dette krever tett samarbeid mellom studenter og lærekrefter.

- *Spekter mener at utdanningsaktiviteter i større grad må synliggjøres som en kjernevirksomhet både gjennom meritteringsordninger og kvalitetsutviklingsarbeid.*
- *Det må stilles høyere krav til institusjonenes oppfølging av studenter slik at læringstrykket øker.*

Det er nødvendig med et krafttak for digitalisering i høyere utdanning

Gjennom undersøkelsen *Digital tilstand 2015* dokumenterer Norgesuniversitetet hvordan institusjonene organiserer og legger til rette for arbeidet med å bruke digitale verktøy i utdanningene. Funnene avdekker et stort forbedringspotensial når det gjelder digitalisering i høyere utdanning. Arbeidet er i for stor grad drevet av ildsjeler og det er for lite systematisk arbeid med dette fra institusjonenes side.

Det er stor grunn til å tro at mer bruk av digitale verktøy kan bidra til bedre pedagogiske opplegg, det vil kunne føre til bedre samsvar mellom den virkelighet studentene opplever i studiene og på andre områder, og det vil i seg selv kunne øke relevansen til mange studier (digitale verktøy preger i større og større grad arbeidsprosesser i arbeidslivet).

Økt digitalisering vil kunne skape bedre forutsetninger for innovasjon i utdanningstilbudene, samt mer effektivitet og høyere kvalitet. Dette er også områder Produktivitetskommissjonen var opptatt av for en lang rekke områder og sektorer.

Samtidig bør ikke digitalisering bare være et institusjonelt ansvar. Det trengs en satsing på en teknologisk og informasjonsmessig infrastruktur som må drives frem som et nasjonalt ansvar. Arbeidet med digital vurdering og eksamen bør heller ikke være opp til den enkelte institusjon, og det bør utvikles felles kompetansemiljøer og løsninger som institusjonene kan dra nytte av.

- *Spekter mener at digitalisering i høyere utdanning bør løftes opp som et nasjonalt anliggende. Det bør utvikles en felles strategi på feltet og bygges opp en felles infrastruktur.*
- *Digitalisering må bli en sentral del av institusjonenes egne strategier, og få den ledelsesmessige oppmerksomhet som trengs.*

Det må legges til rette for bedre ledelse og styring av institusjonene

Det foregår nå en strukturreform i høyere utdanning. Større institusjoner vil ikke i seg selv medføre høyere kvalitet, men kan legge viktige premisser for en slik utvikling. Det krever institusjoner med et styre og en ledelse som klarer å prioritere og sørge for en arbeidsdeling og konsentrasjon innad i og mellom institusjoner.

I forbindelse med høringen om endringer av modell for styring og ledelse i universitets- og høyskolesektoren i 2015, støttet Spekter *retningen* i forslaget. Vi understrekte i høringen at vi allikevel gjerne skulle sett at forslaget gikk lengre, og at det ble lovfestet en ordning med ekstern

styreleder og ansatt rektor for alle institusjoner. Prinsippet må også i denne sektoren være at eier bestemmer hvem som skal være styreleder, og så er det styrets ansvar å ansette øverste administrative leder (rektor), som så rapporterer til styret og styrets leder. En valgt rektor som samtidig er styrets leder bryter med dette prinsippet. Selv for virksomheter der faglig autonomi og frihet er helt sentrale prinsipper følges en slik modell for styring og ledelse, for eksempel innen helsesektoren, medievirksomheter, etc. Dette sikrer tydelighet i roller og ansvar.

En rektor som er ansatt etter kvalifikasjonsprinsippet, der lederegenskaper, kunnskap om sektoren, endringskompetanse og økonomistyring er vektlagt, er med på å sikre at institusjonen og sektoren som helhet utvikler seg i tråd med samfunnets behov og politiske prioriteringer.

- *Spekter mener at i en situasjon med strukturendringer og økt oppmerksomhet knyttet til arbeidsdeling, konsentrasjon og samarbeid med arbeidslivet, så bør ekstern styreleder og ansatt rektor innføres for alle institusjoner.*

Insentiver må rettes mot studiegjennomføring og arbeidslivets behov for relevant kompetanse

Studiegjennomføringen er i dag for lav. Det er for høyt frafall og for stor grad av omvalg. I tillegg til de insentiver som nå innføres for institusjonene i finansieringssystemet bør det også vurderes om tiltak gjennom studiefinansieringen kan bidra positivt. Det er også en stor utfordring at nivået på studiestøtten er for lav, slik at det vanskeliggjør heltidsstudier. Nivået på støtten bør derfor heves.

I finansieringssystemet for institusjonene er utdanning kun gitt en kvantitativ dimensjon gjennom belønning for studiepoeng. Når det nå rettes oppmerksomhet mot kvaliteten i utdanningene bør dette også følges opp med tiltak i finansieringssystemet.

- *Spekter mener det bør etableres elementer i finansieringsordningen som stimulerer til samarbeid med arbeidslivet og utvikling av relevans i studieprogrammene. Et godt utgangspunkt for dette er forslaget fra Hægeland-utvalget for etablering av avtaler som har en finansiell konsekvens.*
- *Spekter mener at studiefinansieringen bør utvikles slik at det er mulig å være heltidsstudent, samtidig som det er insentiver til gjennomføring på normert tid.*

Med vennlig hilsen
Arbeidsgiverforeningen Spekter

Olav Wendelbo Kvam
Fagsjef